

Bir aykırı sokak tahlili

SOKAĞA BAKIŞ

Sokak ve çocuk

Çocuklar sokağı seviyorsa, sakağın suçu ne. Sokak ağladı mı çocuğa. Çocuk sokağı ağladı zannetti de olanca neşesini ikram olsun diye sokağa mı taşıyor. Evet, çocuklar sokakta oynarlar. Buna en çok yaşlılar karşı çıkarlar. Belki çocuklar yaşlıları en dibe çocukluk anılarına götördükleri için karşı çıkıyorlar. Hele hırçınlıkları adeta deli eder çocukları.

Anaları babaları yaşlılara çocuk demezler mi. Derler davranışları, çevreye bakışları, münasebetleri çocuksudur artık. Çocuklar gibi basit ve her şeyin üstesinden gelir özlemektedirler ama ona kadar önce civil civil değildirlere. Yaşlılar çocuk olsalar en çok yaşlılığı eleştirirlerdi. Dünyanın sonu geldi, şimdi deve yavrusunun arkasında gidiyor dedikleri zamanı tersine çevirmeyi gayet ustalıkla becerirlerdi.

O sıra elinde bir oyuncak neden olmasın. Evet, evet elinde bir oyuncak yoktur. Ağlamıştır. Annesi canı sıkılan olduğundan (oda kocasına kızmaktadır. Çünkü bu sokağı beğenmemektedir. Buradan gitmelerini istemektedir) çocuğun ne dediğini anlamamış veya anlamazlıktan gelmiştir. Oysa çocuk çevrede komşu çocuklarda güzel güzel oyuncaklar görmüştür. Onlardan kendinin de olsun istemektedir. Asıl meramı, bu olduğu halde ağlamaktadır. Oyuncak için ağladığını ifade edememektedir. Ama sürekli ağlamaktadır. Eve her gelene ağlamaktadır. Günün belirli vakitlerinde ağlamaktadır. Kapı veya pencere açıldığında ağlamaktadır. Duvardaki kedi resmine bakınca ağlamaktadır.

Kediye, ellerini, kollarını uzatmakta, ama tırmanan bilekleri, onu karşılayan buğulu ve sert duvardan başka bir görünüm doğmamaktadır. İşte çocuk bu sokağın evin içine kadar taşan varlığından kendine düşen bu oyuncak nasiplerini elde edemediğine, ana ve babasına ağlayışını anlatmadığına üzümlere avazının çıktığı kadar açık pencereden aşını sarkıtarak bağırılmaktadır.

Sevgi, öfke, korku, özlem, umut, ağlama dolu bu bağırtı hem isyanı, hem de sokağa, sokağın adamlarına yapılarına meydan okuyuştur. Buna cevabı yalnız betonlar ve taşlar daha da donuklaşarak ağaçlar bir garip hışırtı çıkararak vermektedirler. Çocuk özlem ve umut dolu narasını yakındaki evlerinin içine ve sokağa doldurduktan sonra gözleri parlamaktadır. Göz bebeklerinin içine şimdi sokak sinmiştir. Sokak her insanın göz bebeklerine sinmiştir. Gözlü bir damga, gözlerimizden sokak damgalamıştır. Bağırın çocuk belki de çenedeki ve sokaktaki gezenlere özlemini duyurarak anne ve babasının kendi anlamadığını bağırarak insanların kendini anlamasını istemekte, onlardan hoş tebessüm saydığı kendine bebekler, arabalar, atlar evler hayvanları uçurtmalar (ama oyuncak) beklemektedir.

Böylece çocuk bunlara kavuşmakla hayata hazırlanacağını, ilerde doğacak bir boşluğu dolduracağını ilan etmektedir. Ama herkes kendi seyrinde zamanın akışında hiçbir şeyin değişmediğini anlamış ve sokağın tüm insanlarını (tüm sokağın her şeyini demek daha doğru olur) göz bebeklerini çeker onların orda sorguya çekmekte ve dışarıya ısıldayan gözlerle bakmaktadır.

Demek ki sokak gelip geçen insanların paylaşamadıkları bir yer. Sokağın önemi nerden geliyor? Sokağa değer biçmek kimin işine yarıyor? Yağmurlar yağıp evlerden ve çevrelerden dolup dökülen artıkları, çamurlaştırarak geçilmez olan bu yerlerde oynayacak yerel çocukların elinden almak isteyenler kim? Anlaşılan sokak toplumun çekişme alanıdır. Toplumlara ve insanların kavgaları daha sokaklarda verilecek.

Sokak ve toplum

Aslında eleştirici gözle bakıldığında sokağın hali hiçte iç açıcı değil. Acı olanı da çeşitli yaş, düşünce ve anlayışta olan inanışı başında taşıması. Sokaktan gelip geçenler. İster çilelerini doldursunlar, ister büyük bir hesaplamayı adımlayışlarında yapsınlar, ister neşelerinden dolup taşsınlar ve bunu dışarı vursunlar ne olursa olsun, sokaktan geçenler ayrı dünyaların adamı. Ayrı ev bark, ortam sahipleri de olsalar, kalın ve kaba taşlar veya kirli betonların üzendi yürürken ortak bir noktayı adeta bağırıyor gibidirler.

Bunu biraz daha açalım. Sokağın malı olmak deyimi bunu en iyi şekilde açıklar. Sokağın malı deyimi bence toplumun malı,(yani ortak kültürün ve ortak öğelerin) olmak kavramından daha geniştir.

Nasıl olur demeyin. Toplum ve onun ürettiği benimsettiği, kaideler, davranış şekilleri, sokakta, sokağınkine göre daha küçüktür. Bunun en açık örneği toplumun yargılarını eleştirenlerin bile, kendi yargılarına dayanak olarak sokağı seçmeleridir. Örneklerini sokaktan verirler; sokağı gösterirler; düşüncelerini sokakta üretirler.

Böylece sokak toplumu kucaklamış olmaktadır. Sokakta, yürüyen her insan bir dünya işi hesaplamayı yaptığına gör sokak, bir anda, pek çok dünyayı içine almaktadır.

Dünyaları hayalleri umutlar, sokakta gidip gelmektedir. Adeta mektep olmuştur burası. İnsanla birlikte biraz yargılar edinerek, uzun zaman geçermiş ve tarihin malı olmuştur. Evet, evet, sokak toplumun malı yerine tarihin malıdır derse yeridir.

Sokak ve insan

Mazilerde kalan hatıralar sokak veriler insanları birbirine hatta geçmişine bağlar. Çocukların o tozpembe dünyasında, umutlarını durmadan büyüttükleri, çocukça hareketleriyle bir anda gömülü olan, sokak her hayatın bir devresinde gizli kalmış olmaktadır.

Mazisine sığınanlar ya da kaçanlar için sokaklar öğeleri bir şeylerdir. Gurbet ellerde ya da uzak yerlerde, ya da dışarılarda hemşerileri biraz daha ısıdıran, onları canlarına yaklaştıran sokaktır. İyi tanışmanın belki de orta özellik bulmanın yolu sokakta ortak hatıralar

olmalarıdır. Onun için sokaklar her an herkesin gönlünde yanıp tutuşan ama üzeri küllenen bir Kömür parçası olmaktadır.

Sokaklar yürüyen insana duygu verirler. Duygu nereden gelir? Yani sokaklar bunu nasıl sağlar? Bunu sağladığı için sokaklar duygu kaynağı mıdır?

Sokaktan kimler geçmez ki, iyileri, kötülerini, ya evler vardır sıra sıra. Düzensizde olabilirler. Bir çocuk pencereden dışarı sarkmış avazının çıktığı kadar bağıyor olabilir. Arkadaşına bakıyor olabilir. Güneşe özlem duymuşta onu arıyor olabilir.

Sokağın insanlarını kaygısız tasanız dolaşıyor sanarak kendisi de öyle olmak özlemiyle ve dileğiyle bu sokağın insanlarını süzüyor olabilir.

Tek sokak kalsaydı. Sokak adam gibiydi. Biz sokakta adam gibi oynardık.

Sokakta niceleri, her günkü gibi, bir önceki geçtiğini unutarak geçtiler. Geçip gidiyorlar. Geçen birinin hali sanki diğerinden farklı mıydı? Farklı olan neydi sokakta? Sokakta farklı olanlar bile seviliyordu. Ayırt edilenler, edilmeyenler hep mozağının renkleri gibi, kumaşın desenleri gibi bütün halinde sokağı tamamlıyorlardı.

İşte adam sokakta adım adım ilerlerken (daha doğrusu adımlarını sayılacak kadar ağır ve sade atarken) bir çocuğun avazı, birbirini bastıran ve giderek hiçbirini anlaşılmayan müzik sesleri) bunların yanında pek çok insan sesi, motor gürültüleri, eşyalardan çıkartılan sesler, hayvan sesleri, evet bunların hepsi sokak sesi kanaat'ini geçenlerde uyandırıyor. Yürüyen adamda da aynı kanaat uyanmıştı. Ona göre bu seslerin en garibi de yürüyenlerin çıkardıkları eslerdi. Yürüyenler nasıl ses çıkarıyorlardı. Sesler çıkarırken çevrenin dikkatini nasıl çekiyorlardı.

Tuhaf doğrusu. Sokakta şapşal yürüyenler çok yerde dedikodu edilmiştir ama yürümenin sesi nasıl çıkarılır da başkaları buna çok ama çok sinirlenir. Adamın anlattığına göre bu ses duyulmaz imiş. Her kulak sahibi (herkes kulak sahibi olduğuna göre) de bunu duymaz imiş. Bunu ancak hassas insanlar, gizliden gizliye bir şey duyabilenler (böylece adam kendini övüyor ve kendine pay çıkarıyordu) hissedermiş. Adam yürürken yanı başındaki hızla geçenden sonra gelen, görünüşte sallana sallana yürüyenin adımları öylesine korkulu bir ses çıkarıyormuş ki eğer sen duyulsa ağlayan çocuklar ve diğer gürültü edenler birden sussa, bu sesin garipliğine dalarlar ortalık sükûnet olurmuş. İşte adan yürürken bu sesin garipliğine, karşı koyulmaz yadırganmışlığına kendini vermiş ki sessiz ve durgun yürüyordu.

Sokak ve kahve

Ha aklıma geldi. Kahvelerde de sokak yürüyüşleri söz edilirdi. Kahvelerde sokaktan neler söz edilmezdi ki? Kahveler o yüzden sokağı bakar. Sokaklardan yüründükten sonra kahvelere girilir. Bir bakıma kahveler kapalı birer sokaktır. Sokakta olup bitenler küçülmüş yani biçimler kazanmış ve dört duvar arasında varlığını sürdürüyor olmuştur. Kahveler böylece küçük sokaktır. Sokağı tutulmuş bir aynadır.

Sokağı adımlayan insan kahveler hakkında pekâlâ söz edebilir. Kahvelerde oturanlar ise, sokağı tanır ve eleştirebilirler. Sokak ve kahve iç içedir. Ev ve sokak arasında böyle kuvvetli bağ (kahveye göre) yoktur. Evin sokağı açılışı bakışı önyargıyla disiplinle, peşin fikirlerle

olmaktadır. Ev sokağa tamamen açık olsaydı aile, sır, ev özelliği kalmazdı. (Daha doğrusu insan kendi değerlerinden, kendi değerlerinin tahribinden kurtulamazdı. Ev ve kahve bazen kaynaşmış olabilirler, buda ailenin dünyaya bakışı olduğu kadar geleneklerin etkisiyle olur.

Ev ve kahve ortak unsurlar taşısalar bile, ev ile kahve arasında (aralarında) hudut ölçü var. Masumluk, gizlilik, haz, insanı olgunlaştıran sevgi birikimi kahvede yoktur. Hoş nazarlar ancak evde çocuğun üzerine çekilir. Ev yapıcıdır. Kahve ise belli birikimi olan bir insanın tavizler verdiği bir ortamdır. Böylece kahveler (sokaktan zaten bu yönüyle ayrılırlar) yıkıcıdır.

Taş üstüne taş koyan evin ortamı karşısında kahve insanı sürekli tahrip eder, yozlaştırır. Sokakta insanı yozlaştırır. Tahrip eder bunun yanında sokak ibret aynası gibidir de. Tahribi ilerdeki yapıcılığa gizli bir hazırlıktır. Temeldir. O yüzden sokaklar ne kadar tahripkâr olursa olsunlar kahveye göre ev ile kahve arasında yer alırlar.

Kahvelere gelince. Sokağın en yozlaşması bozulmuş, sokaktan fışkıran yapıcılıkların, ibret, sahnelerinin kaldırıldığı bir hava kahveyi oluşturur. Kahve dört duvar arasında toplumdaki kötülüklerin (tabi anlayışlara göre değişir bu) gizlendiği ve yeşerdiği yerdir. Daha doğrusu bu yönde insanların yoğunlaştığı ve kendilerini yenileyen yerler olmuşlardır kahveler.

Sokak ve gürültü

Çevrede evler. Evler. Evlerden gelen müzik sesleri. Ne olduğu anlaşılamayan sesler, başka sesler, sese benzeyen sesler, tabi olmaktan çıkmış, istenen nüansa göre ayarlanan sesler. Bu sesler bir arada sokağın ortasında kopuk orkestradan da öte sesler cümbüşü oluşturuyor. Sokağın kendisi oluyordu.

Sokak madem her şeyi kucaklamaya hazırdır. Madem sokak damgasını vuracaktır. Müziğinden tutun her şeye vurmalıdır.

Sokak ve anneler

Anneler sokağı sevmezler, evlatlarımızı bozar diye. Ne çare hayat sokakta. Hayatı sokak öğretiyor çocuklara. Öyle ise anneler sokağa yeniden bakmalı